

sebe narodno vzgoje, preden gre do narodnost učiti druge. Samo ena narodna misel je: krščanska ljudska misel! Liberalci narodno ne morejo misliti, ne delati, ker so sovražniki kmečkega ljudstva in njegovih nazorov. Liberalizem zna narod samo izdajati in cirilmetodarija je zgolj agitacijsko sredstvo za liberalizem. Na Slovenskem je narodno delo mogoče le na katoliškonarodnem temelju in na temelju demokratizma. Narodno delo se je začelo šele, ko so prišli na vrh močje vere in ljudstva; narodno delajo zastopniki Vseslovenske Ljudske Stranke, ki so prvi začeli za narodno enakopravnost Jugoslovani, dočim so se naši liberalci vezali z nemškimi plemenitaši in vlado. Ko bodo povsod neomejeno zavlada načela, ki jih S. L. S. zastopa, bo tudi naše narodno vprašanje popolnoma rešeno in najbolj dela za narod, kdor dela, da se uveljavi povsod katolištvo in demokracija.

Cirilmetodarija pa je čisto navaden pesek v oči. V njej naj se zbirajo dekadentni puhloglavi liberalni trški napolizobraženci in liberalno uradništvo, slovensko ljudstvo pa se je bo ogibalo, kakor se ogiba liberalizma povsod drugod. Vse naše organizacije, nabožne in posvetne, zlasti pa našo cvetočo fantovsko in deklariško, je treba zdaj mobilizirati zoper poizkuse cirilmetodarija! Kakor smo pomedili z ostalimi liberalnimi organizacijami, tako bomo tudi s to. Naše ljudstvo bo darovalo za narodne namene v naš obrambni sklad in bo vstopilo v našo obrambno organizacijo, ki v kratkem začne delovati in za katero so vse predpriprave gotove.

Kdor za cirilmetodarijo le en vinar da, podpira liberalizem in ne more biti več pristajatelj katoliških in ljudskih načel, marveč se pokaže za nasprotnika vernega Slovenstva.

Ločitev povsod, boj povsod, povsod odločnost in neprizanesljivost zoper liberalne ostanke! Veselo bojno razpoloženje zopet veje po naših poljanah, orožje se zopet ostro brusi, duhovi se zopet živo krešejo! Tako mora vedno biti in ostati, da se ne polenimo. S cirilmetodarijo pa na prag, ker za cirilmetodarijo v slovenskem ljudstvu ni več prostora!

Vzdržujemo se nadaljnjega komentarja, ker itak pojmi vsak učitelj pomen teh besedi in ve, kaj mu je sedaj storiti in kaj je sedaj naša moralna dolžnost. Vemo, da vam gmotno stanje ne dovoljuje priskočiti tudi gmotno v izdatni meri na pomoč, toda tudi malenkosti so tu pomembne — tem izdatneje naj pa zaleže naša beseda, s katero pokažimo, da se našim brezdomovincem ne bo posrežilo ta načrt! Dixi.

Literarna zgodovina narodnega gospodarstva.

Izbrani eseji.

Spisal F. L. Tuma.

Kaj je narodno gospodarska veda.

(Konec.)

Starešina sedaj živečih angleških teoretikov, Alfred Marshall, profesor na slavnoznem vseučilišču Cambridge, izvaja v uvodu svojih *Principles of Economics: Political Economy* ali *Economics* se peča s študijem človeka v svojem vsakdanjem gospodarskem opravilu. Raziskuje zlasti tiste individualne in socialne pojave, ki stoje v posebni zvezi z vprašanjem,

kako si priborimo in kako rabimo sredstva, ki so potrebna v blaginjo. Tako je z ene strani študij o bogastvu in z druge, važnejše strani, veja v splošnem študiju človeštva.

Glavar današnje francoske ortodoksne šole, nasprotnik vsakega podržavljenja in zato hud protivnik tako državnega, občinskega kakor radikalnega socializma, profesor pariške univerze Paul Leroy-Beaulieu, odgovarja na vprašanje o narodnem gospodarstvu, da je znanost, ki konstatira glavne zakone, odločujoče za človeka, da producira in uživa dovolj različnega dobrega (pour la production et la jouissance des différents biens) česar mu narava ne nudi zastoj in prostovoljno.

Duševni vodja nasprotne francoske šole, ki se naslanja na gotove nemške in avstrijske smeri, pariški profesor Charles Gide pravi, da proučuje politična ekonomija kot taka spontano razmerje, ki se pojavlja med človekom, živim v masi, kakor razmerja, ki se pojavijo v kakršnikoli organizirani skupini; po citatu teoretika francoske revolucije Montesquien jih imenuje „potrebna razmerja, ki izvirajo iz narave stvari samih“. Ona noče ničesar presojati, niti z moralnega niti s praktičnega vidika, ampak samo objektivno razlagati. Tako se kaže še najbolj kot „science naturelle, exacte“.

Italijanski teoretik Vilfredo Pareto, sedaj profesor na francoskem vseučilišču v Lausanne, imenuje to znanost še odločnejše v zadnjem smislu: une science naturelle, comme (kakor) la psychologie, la physiologie, la chimie etc.

Profesor na katoliškem vseučilišču v d'Angers, jezuit Antoine, imenuje politično ekonomijo znanost, ki išče zakone o uravnanju človeškega delovanja tako v razmerju do materialnega kakor socialnega interesa.

Tako smo zadeli na drugi ekstrem, popolnoma nasproten načelu gospodarskega liberalizma klasične angleške šole, karakteriziran po besedi socialen; Antoine imenuje svojo učno knjigo *Cours d'Economie Sociale*, imenovani Charles Gide je spisal poleg svoje glavne knjige še posebno *Economie Sociale*, ki ji je pridelal še drugi naslov *Les Institutions du Progrès Social au début XXe siècle*. Skoro petsto strani broječa knjiga je izšla predlanskim v tretji izdaji.

Ta struja sicer nikakor ni nova. Že koncu sedemdesetih let minulega stoletja so predlagali posamezni nemški profesorji, naj se rajši sprejme ime socialna ekonomika kakor politična ekonomija. Vendar se ni mogla na Nemškem posebno udomačiti, ali kakor vse kaže, ima pristaše tudi v mlajši profesorski generaciji. Profesor Sieveking, severni Nemec, se je podpisal na razpravi *Die Kernpunkte der Reichsfinanzreform*, ki je izšla letošnje poletje v Berlinu, kot ordinarij der Sozialökonomie an der Universität Zürich.

Splošno pa moremo reči, da pomenja struja nemških profesorjev, poznana pod imenom historično-etična šola, nekako srednjo pot med tema obema ekstremoma. Vsekakor gre oficialni pruski učenjak Gustav Schmoller še nekoliko naprej in imenuje narodno gospodarstvo „staatswissenschaftlichen Kollektivbegriff“ tako kakor državo, narod, družbo, cerkev in podobne socialne organizme, zakaj narodno gospodarstvo je das als Ganzes gedachte und wirkende, von dem einheitlichen Volksgeist und von einheitlichen materiellen Ursachen,

beherrschte System der wirtschaftlich-gesellschaftlichen Vorgängen und Veranstaltungen des Volkes.

Profesor Conrad v Halle ob Sali imenuje narodno gospodarstvo die gesamte, planmäßige Tätigkeit eines Volkes zur Befriedigung seiner Bedürfnisse in vedom, ki se peča sistematično z vzroki in učinki prikazni gospodarskega življenja kakega naroda, ki jih izkuša razodeti po svoji notranji organski zvezi — to vedo imenuje narodno gospodarsko znanost ali nacionalno ekonomijo.

Dunajski profesor Evgen Philippovich, paš tudi v tujini najbolj znan avstrijski učenjak te stroke, imenuje narodno gospodarstvo zeitliche (geschichtliche), räumliche (durch Volks- und Staatsgrenzen abgesteckte) und geistige (durch gleichartige Bildung, Sitte und Recht bestimmte) Vereinigung der im Verkehr miteinander verknüpften Wirtschaftseinheiten.

Pri tem vidimo vseskozi, da se razlikuje narodno gospodarstvo, politična ekonomija od privatne ekonomije. Prva opazuje gospodarstvo naroda kakor se kaže kot enoten pojav; druga kaže samo obrat in tehniko različnih obrtnih strok, kakor trgovine, poljedelstva, gozdarstva, obrti itd. To razliko je preciziral popolnoma točno že Benedikt Weber v letu 1813. Isti je razdelil tudi politično ekonomijo na dva osnovna dela, teoretična in praktična.

Teoretični del politične ekonomije se bavi z osnovnimi načeli in pojavi gospodarskega življenja, kakor o produkciji in konsumu, o njih organizacijah in različnih principih poslednjih, o človeštvu kot gospodarskem faktorju, o njegovi pomnožitvi in padanju, o zemlji itd.

Praktični del, tudi narodnogospodarska politika nazvan, razmotriva v glavnem razmerje države in zakonodaje napram narodno gospodarskemu življenju. Ali ne v jurističnem zmislu, ampak v teoretično-političnem, t. j. raziskuje njih učinke in presoja njih smotrenost. Trgovska, obrtna politika spada le sem; organizacija borze, denarja itd.

O mnogih vprašanjih si znanstveniki do danes še niso edini, ali naj privzamemo v teoretični ali praktični del. Časih je tudi nemogoče, odločiti se v to ali ono stran in potem je odvisno največ od samovolje avtorja, kako si razdeli svojo snov. Nekateri pa tudi razlike več ne delajo. Med poslednje spada zlasti Schmoller v Berlinu.

Da izpolnimo, to kar obljublamo v pričetku razprave, se nam je dotakniti še vprašanja metode, zaradi katere se je dvignilo na tem znanstvenem polju že toliko prahu.

Logika, ki se tako ponosno imenuje znanost vseh znanosti, nas uči dveh metod opazovanja: induktivne in deduktivne. Induktivna ali narodna metoda prihaja do svojih konkluzij po opazovanju, iz observacije generalizira; deduktivna ali izvodna, mnogo bolj abstraktna od prve in starejša od nje, prihaja iz generalizacije do observacije.

Dasi je le redkokdaj mogoče obe metodi strogo ločiti, marveč prehajata druga v drugo že zato, ker involvira vsaka indukcija velik del dedukcije, je vendar pri nekaterih znanostih ena metoda tako pretežna, da je druga potisnjena daleč nazaj.

Ako si predočimo bistvo obeh metod, nam je lahko spoznati, da bo govoriti o strogi dedukciji samo tam, kjer se da sklepati na resnico in rezultat iz nepobitno danih momentov,

ki jih takorekoč konstruiramo, popolnoma nezavisno od našega specialnega naziranja in naših nagnjenj. Semkaj spada aritmetika; geometrija; čisto matematično-konstruirajoči nauk gibanja itd. Ta metoda je obenem aksaktna v pravem pomenu besede.

V takem razmerju med rezultatom in danimi momenti pri narodnogospodarski vedi ne more biti govora; iz enostavnega razloga, ker je mogoče največkrat dati tem posameznim elementom, iz katerih sestavljamo svoj nauk, razrazličnejši pomen in namen; po eni strani zavise od naše volje, naše vzgoje ali tudi direktnih namenov, po drugi strani se izpreminja njih lice tekom časa, pod drugimi šegami in moralnimi spoznanji učinkujejo drugače.

O različnih izvajanjih, ki smo se jih mogli tu samo dotakniti, o vseh strujah in sličnih posameznih posameznostih, ki zahtevajo večje jasnosti in utemeljevanja — na vsako teh nam bo odgovoriti na svojem mestu.

V Londonu, dne 27. novembra 1909.

O možnost tržaških učiteljc.

V četrtek, 3. februarja, so se sestale skoro vse slovenske tržaške učiteljice v društveni sobi, da se pogovore o najnovejšem vprašanju, ki ga je izprožil neki poslanec v mestnem svetu, namreč o možnosti občinskih učiteljc.

Za predsednico je bila izvoljena tovarišica Pakizeva iz Trebč, ki je dala besedo tovaršici Sabadinovi. Le-ta se je potegovala za stanovsko svobodo in enakopravnost z moškimi glede poroke ter izrekla, naj bi se tudi učiteljice smele poročati, ne da bi odstopale od šolskega pouka. Preden se je prešlo do glasovanja, je tovaršica Gregoričeva iz Škedenja prečitala svoj referat, ki se je glasil:

Ko je poslanec Senigaglia izrekel svoj predlog glede možnosti učiteljc, smo bile brezdomno iznenadene vse učiteljice tržaške občine, toliko one, ki jih je predlog vzradostil kolikor one, ki jih je predlog ozlovoljil. Ali v enem smo si bile bržkone edine: v začudenju namreč, da se je dotaknil nekdo onega vprašanja, ki nas samih ni doslej vznemirjalo in da se je zavzel nekdo za nas ženske, ne da bi za to poprosile.

Z ozirom na možnost učiteljc je šolski odsek na magistratu odredil doslej le to, da je društvu ital. učiteljstva oddal v korenito preudarjanje nalog, da reši vprašanje, v koliko bi omožene učiteljice šoli koristile in v koliko bi utegnile šolo obtežiti. „Lega degli insegnanti“ ni še docela rešila kočljivega vprašanja, toda po sestankih, ki so jih imele doslej razne stranke učiteljc, doznavamo, da bo moral slavn magistrat tudi sam temeljito proučiti to zadevo, preden jo odobri.

Med ogromno večino italijanskih učiteljc sta se pokazali očitno dve krepki struji: za in proti poroki.

Ker služimo istemu gospodarju, je neobhodno potrebno, da pokažemo svojo barvo tudi me slovenske učiteljice. Ali ker nas je — v primeri z njimi — le peščica, bi bilo pametno in previdno, da se kolikor možno zedinimo za enoinisto željo, da se združimo med seboj v krožek večine za ono, kar se usojam pred-

Ne misli, dragi, da smo mi tostran groba bogvedi kako daleč od vas. Ne, mi smo z vami, saj preteklost in bodočnost se družita v večni sedanjosti.

Kaj ne, Švon, Ti si mislil, ko nisi dobil od mene nikakega znaka moje eksistence: „Tovariša Afrona Volišina je uničila smrt, on razpada v prah in pepel, bil je in ga ni.“ V enem pogledu si čisto prav mislil. Afron je nekaj bil kot pojav človeka in kot tak ni on več in ne bo taisti Afron nikdar več. „Jaz“ pa vendar sem še in še eksistujem, četudi ne več kot pojav bivšega Afrona, zakaj vedi, da pojav sledi pojavu iz pojava kot nov pojav.

Kako sem se rodil iz zemeljskega pojava v nov, v sedanji tostrani pojav, Ti hočem prav kratko naslikati.

Ko sem umiral in so zadnje moči zapuščale moje telo, si stal ob moji smrtni postelji. Torej si priča, da sem kot človek res umrl. Tvoj prijatelj Afron je bil kot človek le enkrat na zemlji in ne bo ga nikdar več. To dobro vidim sedaj in sem tudi prepričan, da se kot človek Afron ne bom več nikdar rodil.

Veruj mi, da mi ni žal, da sem ostavil hladno zemljo in da razpada moje truplo, truplo bivšega trpinca-učitelja.

Moje rojstvo na tem Tebi nepoznanem svetu pa ni bilo tako lahko, kakor bi si kdo mislil. Dragi Švon, bodi uverjen, da ne bi rad še enkrat na zemlji umiral, da se rodim za ta svet, v katerem se sedaj nahajam. Veliko sem trpel, jako veliko, ker si nisem znal pomagati iz svojega zemeljskega položaja v novo situacijo. Ravno ta nevednost je največje zlo, ki ga človek občuti ob smrti.

Smrt sama na sebi ni nič hudega, ampak je celo nekaj sladkega, ako je človek prepričan, da se začne novo, udobnejše življenje, ko minejo zemeljski križi in težave.

Ko sem čutil, da ugaša luč mojega življenja, sem se tresel na vsem svojem zemeljskem životu. Prav dobro sem se zavedal zadnjega srčnega udarca. Rad bi bil pognal utripanje srca, toda nisem bil več zmožen. Vsi udje so mi bili odpovedali. Strašna tema je legla krog mene po zadnjem udarcu. Rad bi

bil odprl trepalnice, ki so lezle na moje oči, ali zaman. Slišal sem, ko si rekel: „Zaspal je mirno v Gospodu.“

Nehote sem se prestrašil Tvojih besed, zakaj večno se ločiti od svojih dragih, to je grozen udarec. Čutil sem, kako pojemajo moje moči. Tudi jok poleg mene je ponehoval, znak, da mineva Afron v solzni dolini.

Momentano se nisem zavedal ničesar več zemeljskega. Vsi zemeljski pojavi so izginili. Bil pa sem vedno še samozavesten. Želel sem, da bi preminula tudi moja samozavest, da izgine v absolutni nič moj „Jaz“. Toda luč samozvesti ni hotela ugasniti niti za trenutek. Moja samozavest je bila brez bolečin in brez volje. Zavesten sem si bil le kot točka, ki nima nikake dimenzije in vendar ni hotel ugasniti moj „Biti“. To je bil boj med biti in nebiti. Tu sta si dali roke smrt in rojstvo; pojavu je sledil nov pojav.

Vse malopomalo se je pričela širiti moja samozavest. Pričela se je v meni zbujati volja po „Biti“. Ali krog mene je ležala neprodorna

črna tema, ki je zijala kot brezno večnega propada. Od nikoder nobenega žarka pomoči. Sam, tako sam sem bil kakor utaplajoči se mornar na brezkrainem, odprtem morju.

Neprodorna noč krog mene in grobna tišina v meni, to je bil moj „Jaz“ v budoči samozvesti.

Volja po „Biti“ me je dvigala polagoma iz črne noči, iz groznega prepada „nebiti“. Stopnjevala je kakor sem propadal kot človek, tako sem se zopet prebujal.

Kakor v temni, brezvezdni noči nastaja jutranji mrak, tako se je pričel dan mojega novega življenja. Gotovo porečeš, dragi Švon: „Siromak, veliko si prebil!“ Ne motiš se, dragi prijatelj, to so bili hudi boji med biti in nebiti, a zdaj je vse pozabljeno.

Ura bje eno čez polnoč in petelin se vdruči oglaš, zato končam svoje prvo pismo. Pozdravlja Te

Tvoj nekdanji zemeljski tovariš

Afron.

lagati. Jaz sem to vprašanje po možnosti vsestransko prereševala, a navzlic temu ne zahtevam, da se pokorite brez prepričanja mojemu mnenju. Svoj predlog hočem staviti ob zaključku na nepriznane glasovanje.

Moj prvi vzklík, ki se ga upam izreči na račun tega zanimivega vprašanja, je: proč s poroko! Smoter našega poklica bodi tudi nadalje ko doslej šola in pouk! Kdor se pa odreka temu smotru, zamenjuje ga z drugim — ki ni baje nič manj vzvišen — ta naj se z vso vmeno posveti drugemu, ki je potreben izredne pažnje že zato, ker je popolnem neznan in za katerega ni uživala učiteljica nikakega šolskega pouka.

Saj ženska, ki se poroči, ima itak zadostno opravila v lastnem domu. Me same razvidimo že sedaj, ko imamo prost dan, kako zahrumi polno opravil na nas, da ne vemo, katerega bi se lotile. Kaj šele potem poročenim, ko se ne sukamo le v svoji izbici, ampak nam morajo ležati na srcu raznovrstne dolžnosti: vzgajanje, pospravljanje, snajenje in kuharstvo, kar nam baš v početku ne bo teklo izpod rok, a to ravno zavoljo male prakse.

Vrlina za šolo od poročene žene ne opazam nikake, zakaj učiteljica-mati, ki ne čuti v sebi toliko materinstva, da bi vzgajala sama lastne otroke, bo tudi šolskim otrokom le nekaka mačeha. Da, s kakšnim zanosom naj vzgaja tujo otročad, če ne čuti nikake vneme za one, ki so izšli iz njenega telesa? Morda je moja miselnost v tem prestrogo, vendar se usojam misliti, da bi marsikatera poročena učiteljica poučevala zaradi mesečne plače in ne zaradi priljubljenosti do šole in šolske mladine. Poznam neko učiteljico, ki se je pred meseci izredno veselila poroke, da ji ni treba več „onegati s paglavci“. Odkar je izrekel g. Sinigaglia svoj predlog, pa je vsa navdušena za učiteljevanje po poroki. No, in kaj nudi njenemu značaju to posebno karakteristiko, ako ne ravno mesečna plača?

Toda takih, ki jim učiteljstvo in poklic, ki se po šolskih razredih le dolgočasijo, ki jih šola že v cvetoči dobi razdraži, ki delujejo le z mislijo na prvi dan v mesecu, gotovo ni le ena sama. Ni li torej bolje, da se takih odreši šole s poroko?

Ker ni med nami Slovenkami mladih brezplačnih praktikantinj, ki jih je med Italijkami nad 50, so med nami bržkone za poroko ravno najmlajše učiteljice in pa one, ki se nameravajo poročiti s človekom mizernih dohodkov. Kar se tiče onih najmlajših učiteljic, mislim, da si le te želijo zakon zaradi svoje neizkušenosti, zakaj negotove so, da se sploh poročijo. Pogajajo se potemtakem tjevidan za nekaj takega, česar morda nikoli ne doženejo. Ravno me smo zaradi zasigurne bodočnosti poklicane v to, da korenito preudarimo, preden se poročimo. Računati moramo tedaj z razumom in namenom in nikakor ne z golo aureolo nekdanjih blestečih iluzij in idealov.

Učiteljice, ki žele poroko, morajo slutiti tudi neko drugo možnost, namreč ono, da jih bodo vedli pred oltar morda zaradi nadaljnjega službovanja in ne zaradi njih samih. No, in ne zadostuje ta dvom sam, da bi takega zakona ne blažila ravno popolna sreča? Ni ravno ta dvom, ki bi se časih prekrasno zbuja s tajnim domnevanjem: Ni me vzel zaradi načina mojega življenja, ne zbog mojih morebitnih dušnih kreposti, ne zaradi moje nravi in značja, marveč zato, da mu prinašam denar v hišo! Ne bodimo torej nestrpne in ako zagojimo željo po zakonu, se poročajmo z zavestjo, da je tisto nepoznano zakonsko življenje v krogu lastnih otrok in ljubljene soproga lepše nego sedanje samsko. Lepše pa utegne biti tisto življenje le, če posvečamo vse svoje sile le svoji naraščajoči obitelji in ne istočasno nekemu drugemu činitelju, to je šoli, ki nas veže s svojimi dolžnostmi in postavami. Če se že ta ali ona poroči, naj se torej poroča z domišljijo, da je oboževano bitje, ne pa navaden stroj. Ako se učiteljica poroči, naj to stori z zavestjo, da ne bo dalje učiteljevala. A če se boji pomanjkanja, naj bo oprezna, komu reče usodepolni „da“.

Dosedaj nisem zasledila za šolo nikakih vrlin, dasiravno mogoče marsikatera predenjuje pred neomženimi učiteljicami ono učiteljico, ki je postala mati. Le-tam se usojam ugovarjati, da mislim jaz obratno in predenjujem med materami one matere, ki so bile učiteljice. Nisem zasledila za šolo od poročene učiteljice nikakih koristi, pač pa nasprotno nekaj takega, kar nazivljam za sedaj pouku neugodno. Do tega prepričanja me navaja že sam rok, da se

dvema gospodarjema ne more služiti. V kateremkoli drugem praktičnem življenju se sicer to lahko stori, ako pomislimo na možnost, da služimo drugemu, ko odslužimo prvega. V našem slučaju pa ni tako. Ob času, ko bi učiteljica-mati poučevala, bi njeni lastni otroci morali biti prepuščeni tujemu vplivu. Ako bi torej pod njenim nadzorstvom tudi po poroki uspeval njen razred, bi ne uspeval njen dom. Na nikak način! Mislim namreč, da otroci — ki bi pravzaprav ne prejimali nikakih vzgojevalnih naukov, namreč bili le varovani, dozorevajo le z omejenim dušnim obzorjem. Oni bi ne čutili globokega navdušenja za nobeno stvar. Vsako njih delovanje bi bilo opravljano le s površnostjo, ki bi jih spremljala do zrele dobe. A to le zato, ker niso imeli prave vzgojiteljice, marveč le žensko, ki jih je čuvala pred nezgodo, oziraje se na njih dušni razvoj kvečjemu s pripovedovanjem polpozabljenih babjevernih pravilic, ki zbuja malodušnost in praznovernost, sploh nekaj takega, kakršna je bila po notranjščini oseba, ki je vplivala nanje in ki jih ni zamogla ogreti za nikako reč, ki v kasnejšem življenju utegne postati važen problem.

To bodi povedano onim učiteljicam, ki se nanašajo po poroki na nadomestovalko, češ, saj tudi gospoda ne vzgaja sama in prepušča deco tujim osebam. To je resnica in vendar temu nasprotujem. Gospoda, ki ne uporablja svojega prostega časa z deco, marveč z izprehodi, zabavo i. dr., ne poseduje le ene dekle, marveč kuharico in postrežnico in poleg tistih posebe vzgojiteljico. Otroci so tedaj v rokah prave izprašane vzgojiteljice. Ima poročena učiteljica s svojim soprogom še toli dobro mesečno plačo, nikoli ne bo v blaginji dosegla gori omenjene gospode.

Njena plača ji bo le zadostovala, da si najme takozvano hišno, ki opravlja v hiši vse: ključničarico, sobarico, kuharico in dekle. No, ni taka oseba, ki bo v odsotnosti gospodinje učiteljice trudna in spehana od nakopičenega hišnega opravila in skrbi, ki ga ji bodo zadali gospodinjinji otroci, naj jih še duševno vzgaja in, ako potrebno, tudi doji? —

Nekdo se mi je v razgovoru skliceval na humaniteto in idealnost aktivne poročene učiteljice. To je naravnost nesmisel. Humaniteto in idealnost naj hrani za svoje domovje, za lastno rodovino. Kakšna humaniteta bi to bila, če jemlje kruh in zaslužek mlajšim učiteljicam? Kakšna idealnost je to, če mora zunaj hiše delati od zore do mraka za svojo blaginjo? Sebičnost, sebičnost je to, ne človekoljubje! In naj bi posredovala res kaka humaniteta, kje pa bi tičala učiteljčina korist za šolo onega dne, ko bi stopila v razred ozlovoljena zaradi neprijetnih družinskih razmer? Otroci bi onega dne gotovo ne odgovarjali z razboritostjo. Razvedrila bi se kvečjemu učiteljica sama.

Utegne mi kdo poseči vmes, da se isto dogaja dandanes lahko s poročenimi učitelji. Temu ugovarjam iz razloga, da moški organizem laglje prenaša toinono bol in mu je celo od koristi, da izide za par uric od doma, dočim bi ženska — zlasti v slučaju bolezni v rodovini — čutila večjo voljo za dom nego za šolo. Kako tudi ne, saj bi morala končno vendarle izprevideti, da je ob soprogovem ali otroškem ležišču najpotrebnejša materina postrežba. Prav zaradi tega sočutja pa smemo pričakovati, da bi na šolsko vodstvo enostavno pošiljala o takih neprilikah opravičenje, da je sama bolna. In kdo bi bil pri tem na škodi? Le šola, zakaj na dlani je, da uspevajo jako slabo taki učenci, ki jih učiteljica venomer zanemara, ostavlja je jih za eden ali dva dni substitutinj, ki z njimi samo ponavlja in mehanično poučuje, baš ker ni odgovorna za uspehe dotičnega razreda.

V pedagogiki stoji neke nauke, naj učiteljica nima na sebi ničesa, kar učenke raztresa in zbuja njih opazovanje; niti šopkov evetic ni dovoljeno imeti. Kako pa bi bilo takrat, ko bi stala na vzvišenem katedru noseča ženska pred deklicami? Ali bi se ta kratkokrila dekletca ne raztresala in razmišljala? ... Saj za to opazovanje bi imele dovolj časa, zakaj šolska oblast bo vendar gledala na svojo ekonomijo in najela asistentinjo noseči učiteljici kvečjemu par tednov pred porodom. In če upoštevamo, da je mnogo šolskih poslopij s skupnim vvhodom za oba spola, moramo pomisliti, da bi naši doštirinajstletni dečki ne zaostajali v maliciji za dekleti, pa se niti kazali v tem pogledu ravno dušne, ampak če bi si o nosečnosti učiteljice, ki so jo srečali na hodniku, ne šepetali, bi jo gotovo prerisavali, a to na vse načine in ne le učiteljice samih, marveč vse, kar utegne biti v zvezi z njimi. Saj vendar poznamo bujno do-

mišljijo naše nagajive otročadi, ki je zlasti v naši občini na polju malicije izredno podjetna in strokovnjaka.

Tudi pri tem mi utegne kdo ugovarjati, češ, saj vidijo nosečnost itak tudi doma. Res je, ali tamkaj jo opazajo hipno, le tuintam in pozabljajo nanjo, ko jim izgine izpred oči; dočim bi jo v šoli opazovali po ure in ure, a celo ob takem času, ko mora biti njihov duh pozoren, navezan na pouk in odvisev od učiteljice. Razentega pa bi se nanašale take poročene učiteljice bržkone na dobrote posameznih voditeljev in tožile in javkale, dokler bi zadobile I. razred s samimi 18. urami, kar bi brezdvomno zbuja nejevoljnost onih, ki bi morale morebiti za manjšo plačo delati po 28 ur na teden. Na ta način bi vladala na šoli razprtija med učiteljicami, kar je tudi proti pedagogiki.

Marsikatera mi utegne zaklicati: Kdor noče učiti nadalje kakor poročena, naj pusti in ostaja pri svojem ognjišču. O, to ni vseeno! Vsem onim, ki nasprotujejo možitvi učiteljic, je ljubše nekaj drugega, kar lahko rečemo, da bi bila pametna zahteva. In to je naša pokojnina. Zanj se potegujemo vse! Kar nam tiče, naj nam dajo, ne ono drugo, o katerem neke mislijo, da je napredno, a v resnici ni! Pokojnino si izprosimo; zanj naj se potegujejo dobrohotni nam poslanci: Kadarkoli se učiteljica poroči ali kadar se zaradi dušnih nadlog ne čuti več v moči poučevati, naj zadobi pokojnino, razmerno po plači.

Me ne maramo ravno poroke; nam je le za ono, za kar smo se potezale že pred leti, t. j. za pokojnino, za katero plačujemo vsak mesec, dasi jo po sedanjosti postavi ne uživa skoro nobena. Slavni magistrat nam sicer namesto nje odštevaja v slučaju poroke takozvano odpravnino. Ali ta nam ni ravno po volji, zakaj bolje bi nas razveseljevala ona druga, ki bi nam dobajala v obrokih. Slavni magistrat naj torej uvažuje prošnjo večine. Saj brez vzroka ne bo stopila v pokoj nobena učiteljica. A krivično bi bilo, ako dospe ovrženi zakon zopet do veljave, za one učiteljice, ki se ne poročijo. In z zavistjo bi motrile kolegino, ki ima plačo in moža. Zato bi morale doseči te vsaj nekako odškodnino, kakor tudi one, ki se poročijo in morajo za soprogom izven tega okraja.

Pred zaključkom mi je na umu še nekaj. Slavni magistrat nas utegne zavrniti, češ, da se pokojnina oddaja le bolnim osebam in da zahtevamo nekaj takega, kar nam ne pripada. No, kar je proti postavi, ne zahtevamo niti me. in če nam slavni magistrat zamore dokazati, da je naša zahteva prejaka in se mu vsestransko vidi bolji pouk tudi po poroki, naj le obnovi ovrženi zakon, a istodobno naj odškoduje z nekako mesečno podporo vse one učiteljice, ki bi ne mogle ali ne hotele ali se ne čutile sposobne učiteljevati tudi po poroki.

Na to se je razvila kratka debata med posameznimi učiteljicami, na kar je bil sprejet predlog tov. Gregoričeve ter se je sestavil „memorandum“, ki ga naj bi „Slovensko učiteljsko društvo“ odposlalo magistratu v rešitev. O. S.

Opomba uredništva: Priobčujemo to poročilo z izrečnim poudarkom, da nismo s tovarišico poročevalko istega mnenja. Nam se zdi prepoved možitve učiteljic neutemeljena že iz enostavnega razloga, ker je taka prepoved utesnjevanje osebne svobode. Sicer pa imajo eanjene tovarišice sedaj najlepšo priliko, da to vprašanje vsestransko rešijo. Naš list jim je na razpolago.

Narodno šolstvo v Bosni.

Bosanska vlada je šele sedaj izdala statistično poročilo o bosanskem šolstvu.

Leta 1906/7 je bilo v celi deželi samo 379 ljudskih šol v 290 krajih; v šolanih je bilo k njim 1781 občin. Javnih ljudskih šol je bilo 259, konfesionalnih 109 in zasebnih 9. Ena ljudska šola je prišla na 4138 prebivalcev. — Leta 1907/8 je bilo postavljenih 19 novih šol in leta 1908/9 drugih 19, tako da je sedaj v Bosni 417 ljudskih šol. Leta 1906/7 je bilo 235 tisoč za šolo godnih otrok, a obiskovalo ni pouka 34.887 otrok, torej nekaj več ko — 19%! Stroški za šolstvo so znašali 1.623.506 kron.

Avstrija zares vzorno skrbi za povzdigo splošne izobrazbe v Bosni in Hercegovini!

Abstinenčno gibanje na Švedskem.

Dobri uspeh alkoholne prepovedi ob času splošne stavke je pripravil osrednjo zvezo švedskih abstinenčnih društev do tega, da poizkusi z ljudskim glasovanjem o vprašanju, je li že pravi čas za uvedenje splošne alkoholne prepovedi na Švedskem ali še ne. Vsaka nad 18 let stara oseba se ima osebno poiskati in vprašati. V Stokholmu samem je glasovalo 50.000 oseb za in 30.000 proti splošni prepovedi, 15.000 oseb se je pa glasovanja vzdržalo. Mnenje prevladuje, da bi, če bi se izvedlo glasovanje po celi državi, bila velikanska večina za prepoved.

Moravsko učiteljstvo za izboljšanje položaja.

Dne 27. pret. m. je zborovalo v Brnu nad 3000 moravskih učiteljev in učiteljic. Po daljši razpravi o položaju učiteljstva se je sprejela soglasno resolucija, da se mora učiteljstvo glede plače izenačiti z drž. in dež. uradniki v 4 najnižjih plačilnih razredih, t. j. v XI. do VIII. plač. razredu. Službena doba se mora znižati na 35 let. — Iste zahteve kakor pri nas. Da bi bil le uspeh boljši!

Naš denarni zavod

Geolo: Kar plodonosno naložim, v pomoč le sebi podarim.

Hranilnica in posojilnica Učiteljskega konvikta v Ljubljani, registrirana zadruga s omejenim jamstvom.

Promet do konca januarja K 20.559.18.

Naznanilo. Kdor želi od zadruge kakih informacij, naj za odgovor priloži 20 h v pošt-nih znamkah. Na prošnje brez pošiljkatve navedenih znamk se ne odgovarja.

Uradne ure: Vsak četrtek od 1/2. — 1/3. popoldne in vsako soboto od 6.—7. zvečer.

Iz naše organizacije.

Štajersko.

Učiteljsko društvo za laški okraj zboruje v nedeljo, dne 6. sušca t. l., ob 10. uri predpoldan v šoli na Zidanem mostu.

Dnevni red:
1. Zapisnik.
2. Dopisi in društvene zadeve.
3. Izvolitev 3 odposlancev za občni zbor „Zveze slovenskih učiteljev in učiteljic na Štajerskem“.

4. Predavanje gđ. tov. H. Rigerjeve: „O prirodoisnem pouku“.

5. Slučajnosti in nasveti.
Z ozirom na to, da se vrši občni zbor „Zveze“ dne 3. aprila 1910 v Celju, je bilo treba predglačiti zadnji sklep glede prihodnjega društvenega zborovanja.

K obilni udeležbi vljudno vabi o d b o r.

Srednješolski vestnik.

** Avstrijske srednje šole obiskuje v šolskem letu 1909/10 skupno 143.386 učen- cev, in sicer 95.319 učencev gimnazije (všte- tih je 2689 učenek) in 48.067 učencev realke.

** Za ustanovitev slovenske realne gimnazije v Celju se v daljšem članku za- vzema „Sloga“. Novi tip srednjih šol, realne gimnazije, ki ga je lani uvedlo naučno mini- strstvo, ima to prednost, da grede dijaki lahko po zrelostnem izpitu na vseučilišče ali pa na tehniko.

** Novi slovenski šolski knjigi sta dr. Jakob Sketova čitanka za prvi razred srednje šole in prof. Jos. Westrova čitanka za prvi razred deklškega liceja, ki sta obe od naučnega ministrstva odobreni.

** Znamenit učenjak je vsekakor gi- mnazijski profesor dr. H. Scheidel v Zagrebu. Izdal je za prvi razred hrvatskih srednjih šol nemško učno knjigo, v kateri na strani 26 v članku „Die Slaven in Oesterreich-Ungarn“ čitamo: V Avstro-Ogrski prebiva čez 19 milj. Slovanov. Hrvati stanujejo v Istri, v Hrvat- skem, v Slavoniji in Dalmaciji. — Prebivalci Zagreba govorijo hrvatski. Prebivalci Češke ljubijo cesarja. Slovenci na Štajerskem, Ko- roškem, Kranjskem in v Istri ljubijo petje. Glavno mesto Štajerske je Gradec. Poljaki in Malorusi prebivajo v Galiciji, Šleski, na Ogr- skem, Bolgarji v Banatu in na Sedmograškem.

** Nekaj o beljaški gimnaziji. V „Narodnem Dnevniku“ čitamo: Približno pred tremi meseci se je pojavilo v „N. Dn.“ med koroškimi novicami ogorčenje, češ, škandal je, da se slovenski dijaki na gimnaziji v Beljaku poučujejo v materinščini po nemško. Krivda se je obenem vračala na učitelja slovenščine, pa